

De universiteitshoogleraar zet wetenschap op de kaart

Na een **universiteitshoogleraarschap** van zeventien jaar zwaait **Johan van Benthem** op 26 september af. Hij is een van de vijf UvA'ers die de eretitel universiteitshoogleraar mag dragen. Wie zijn zij, hoe word je het en vooral: wat doen ze? tekst Henk Strikkers / beeld JeRoen Murré

De brief waarmee mijn universiteitshoogleraarschap werd bekrachtigd, is denk ik de kortste die ik ooit heb ontvangen,' lacht afzwaaiend hoogleraar Johan van Benthem (65). 'Hij bedroeg twee regels en er stond ongeveer: "Het is het College van Bestuur een groot genoegen om u, Johan van Benthem, te benoemen tot universiteitshoogleraar. Uw termijn vangt op 1 september 2003 aan." Daarmee was ik universiteitshoogleraar geworden.' Voor hij de brief kreeg was Van Benthem hoogleraar wiskundige logica en wijsbegeerte der wiskunde en oprichtingsdirecteur van het Institute for Logic, Language and Computation. Tevens won hij in 1996 een Spinozaprijs, de meest prestigieuze Nederlandse wetenschappelijke onderscheiding. Zeven jaar later, in het voorjaar van 2003 werd hij door toenmalig collegevoorzitter Sijbolt Noorda uitgenodigd voor een gesprek. Het bestuur wenste hem te benoemen tot universiteitshoogleraar. 'Ik vermoed dat de UvA met mijn aanstelling als universiteitshoogleraar een accent wilde leggen in haar beleid, maar zeker weten doe ik dat niet.

Het bestuur benadrukte met mijn aanstelling de Amsterdamse interdisciplinaire traditie van de logica en probeerde ervoor te zorgen dat de universiteit op dat gebied agendabepalend bleef.

HARVARD EN DE UvA

Het universiteitshoogleraarschap is een uit de Verenigde Staten overgewaaid fenomeen. Universiteiten als Harvard kennen al vele jaren zogenaamde *university professors*. Dat zijn eretitels met bijbehorende financiële beloningen

'De UvA verwacht dat je deelneemt aan het maatschappelijk debat'

voor excellente wetenschappers. In Nederland zit het ietwat anders in elkaar. De UvA wil dat universiteitshoogleraren 'een impuls geven aan wetenschappelijke ontwikkelingen die de traditionele disciplines overstijgen en een belangrijke bijdrage leveren aan de profilering van de universiteit,' zo laat een woordvoerder

weten. 'Daarnaast verwacht de UvA dat zij deelnemen in het maatschappelijk debat en krijgen universiteitshoogleraren ieder een invulling mee.' Aangezien universiteitshoogleraren geen duidelijke taakstelling hebben, zijn zij in beginsel volledig vrij om de rest van hun werkzame leven aan de UvA vorm te geven. 'Naast je lopende onderzoeken kun je als universiteitshoogleraar nieuwe wegen inslaan,' vertelt Van Benthem. 'Je onderwijstaken worden overgenomen, dus ging ik op zoek naar nieuwe onderwijsvormen. Zo heb ik samen met Robbert Dijkgraaf een avondcursus voor een groot publiek gegeven over hoe wiskunde werkt. Ook heb ik voor het Amsterdam University College een nieuw genre online logica-cursus opgezet, dat nu op diverse plaatsen in de wereld wordt gebruikt' Van Benthem formuleerde voor zichzelf globaal drie doelen. 'Ik wilde meer dan voorheen ambassadeur van de UvA zijn. Daarnaast wilde ik niet alleen internationale banden, maar ook het contact tussen instituten en faculteiten versterken. Tenslotte was ik als goed calvinist natuurlijk beschikbaar voor alle andere verplichtingen die de UvA voor me in petto had.'

De vijf van de UvA

Johan van Benthem is tot en met 26 september universiteitshoogleraar logica en haar toepassingen in de taalkunde, filosofie, informatica en cognitiewetenschap.

Robbert Dijkgraaf is universiteitshoogleraar snaartheorie. Daarnaast houdt hij zich vanuit zijn universiteitshoogleraarschap bezig met het enthousiasmeren van jonge mensen voor wetenschap.

Henk van Os is universiteitshoogleraar kunst en samenleving.

Alexander Rinnooy Kan is universiteitshoogleraar economie en bedrijfskunde, met bijzondere aandacht voor veranderingsprocessen op micro- en macroniveau.

Patti Valkenburg is universiteitshoogleraar media, jeugd en samenleving.

Hoewel iedere universiteitshoogleraar zijn eigen accenten legt, denkt Van Benthem dat deze doelen dicht bij die van de andere universiteitshoogleraren liggen. 'Het is natuurlijk niet zo dat je universiteitshoogleraar wordt en dan alles overhoop gaat gooien. Een benoeming als universiteitshoogleraar is ook een bevestiging dat je op de goede weg bent.'

ÉMINENCES GRISES

In de tijd na zijn benoeming was de UvA van zins om het contact tussen de universiteitshoogleraren te versterken. Er werd over gesproken om van de éminences grises een adviserend orgaan te maken. Van Benthem: 'Ik adviseerde de UvA al sinds ik de Spinozaprijs had ontvangen. Institutionaliseren van een soort adviesraad was geen heilzame beslissing geweest. Universiteitshoogleraren zijn markante individuen die hun rol op een eigen manier invullen.'

Met andere universiteitshoogleraren heeft Van Benthem niet veel contact, tenzij interesses en projecten raakvlakken vertonen. 'Het zijn mensen met een drukke agenda. Uiteindelijk heb ik wel redelijk veel met Robbert Dijkgraaf gedaan. Naast de collegereeks die ik eerder noemde, hebben we met Louise Fresco de lezingenserie Wetenschap & Debat van Spui25 opgezet. Verder behoorden we tot de aanstichters van het landelijke programma Talentenkracht. Daarin wordt het creatieve denken van kinderen al op zeer jonge leeftijd in contact gebracht met wetenschap.'

INTERNATIONALE CONTACTEN

De projecten die gericht waren op het grote publiek, herinnert Van Benthem zich met genoegen. Het meest trots is hij op de samenwerking die hij opzette met de Chinese Tsinghua University in Beijing waar hijzelf ook aan gelieerd is. 'Tezamen hebben we het UvA-Tsinghua

Joint Research Center for Logic op touw gezet. Dankzij mijn universiteitshoogleraarschap had ik de tijd om daar echt iets van te maken.' Graag had hij een zelfde soort samenwerking met zijn andere werkgever Stanford University opgetuigd. 'Het cultuurverschil tussen Neder-

'Blijf jezelf. Dat je gevraagd wordt, betekent dat je iets goed doet'

landse en Amerikaanse universiteiten is echter een groot obstakel gebleken. Ik heb wellicht een eenbaansbrug naar Californië geslagen, terwijl die vierbaans had kunnen zijn.'

Hoewel het een ander soort voldoening geeft om geld of samenwerkingen voor de UvA binnen te halen dan voor eigen onderzoek, heeft Van Benthem dat niet gemist. 'Als gewoon hoogleraar ben je een soort clanleider,' vertelt hij. 'Je wilt geld binnenhalen voor je eigen groep. Als universiteitshoogleraar hoeft dat niet, al is het mooi als er uiteindelijk iets naar de UvA vloeit. Je kunt, bijvoorbeeld, door te lobbyen een heel wetenschapsgebied op de kaart zetten.'

LEEFTIJDSGRENS

Na 26 september houdt het voor Van Benthem op aan de UvA. 'Juist nu is er tijd om na te denken over wat ik nog wil. Mijn werkzaamhe-

den in China en aan de Verenigde Staten gaan gewoon door, omdat daar geen leeftijdsgrens is. Ik denk erover om naar Amerika te verhuizen en daar verder te gaan.'

De UvA laat weten dat er geen vaststaand aantal universiteitshoogleraren is en er dus niet per definitie een nieuwe universiteitshoogleraar benoemd wordt. 'We houden hiervoor echter altijd de ogen open,' laat een woordvoerder weten. Aan een eventuele opvolger heeft Van Benthem nog wel een advies: 'Blijf jezelf. Dat je gevraagd wordt, betekent dat je iets goeds doet. Blijf dat vooral doen en ga niet allerlei dingen doen waarvan je denkt dat je ze zou moeten doen.' Voor de UvA heeft Van Benthem ook nog een boodschap. 'Na mijn benoeming tot universiteitshoogleraar kreeg ik een felicitatiebrief van een tante. Zij schreef "Je werd natuurlijk altijd al professor genoemd, maar wat is het goed dat de UvA het nu ook wettig heeft gemaakt." Aan de naamsbekendheid van de functie universiteitshoogleraren kan volgens mij nog wel iets worden verbeterd.' ■■■

Johannes Franciscus Abraham Karel van Benthem

12 juni 1949 Geboren te Rijswijk

1972 & 1973 Afgestudeerd in de wiskunde en de wijsbegeerte aan de UvA

1977 Gepromoveerd aan de UvA, benoemd tot hoogleraar aan de RUG

1986 Hoogleraar in de logica aan de UvA

1991 Bonsall Visiting Chair of Humanities aan Stanford University

1996 Spinozaprijs

2003 Universiteitshoogleraar aan de UvA

2008 Henry Waldgrave Stuart Endowed Chair in Philosophy, Stanford University

2012 Chanjiang National Professor van het Chinese ministerie van Onderwijs aan Tsinghua University in Beijing

2014 Emeritaat aan de UvA